דו"ח מיוחד

על השאלה האילמת

„מה"

ה שאלה המרחפת כיום על פני ישראל היא: „מה יקרה כאשר — — — ?" דויד בן־גוריון מתקרב ליום הולדתו ה־76. הוא אחד השליטים הזקנים ביותר המושלים עדיין עלי אדמות. אמנם, שליט גרמניה המערבית, קונראד אדנואר, זקן ממנו בעשר שנים — אך הוא יוצא מן הכלל. שארל דה־גול, הנחשב לזקן מאד, צעיר מבן־גוריון בארבע שנים. כל האנשים הקובעים כיום בעולם — ג'ון קנדי, הארולד מק־מילן, ניקיטה כרושצ'וב — הם צעירים מבן־גוריון, אם במעט, אם בהרבה מאד.

איש אינו מעלה על דעתו כי בן־גוריון יפרוש עוד פעם מתפקידו מרצונו החופשי. הוא לא ירצה לחזור על פרשת שדה־בוקר, הזכורה לו לשימצה. אולם יכולות להיות סיבות אחרות רבות שיכריחו את המנהיג הקשיש לרדת מן הבמה המדינית — כגון סיבות בריאותיות.

אין לדעת בבירור מתי יקרה הדבר — אם בעוד חודש, אם בעוד שנה, אם בעוד חמש שנים. מצב בריאותו של ראש־הממשלה הוא אחד הסודות השמורים ביותר במדינה. גם ההתרשמות של בני־שיחו שונה: לעתים נדמה כי הוא צעיר בהרבה מכפי גילו, ער ורענן; ולעתים נראה כי הוא עייף, מנותק מכל מציאות, מרחף בעולמות דמיונו.

כך או אחרת, אין אדם בחיי־הציבור של ישראל שאינו שואל את עצמו, בתכיפות הולכת וגוברת, את השאלה הגורלית: מה יקרה כאשר בן־גוריון יירד מן הבמה?

• שליט יחיד לכל דבר

ע צם השאלה היא עדות לחשיבותו העצומה של דויד בן־גוריון במערך המדיני של ישראל. הוא תופס מקום כה מכריע במרכז הבמה, עד כי רבים מתקשים לתאר לעצמם את המציאות בלעדיו.

אין פלא בכך. למעשה נמצא בן־גוריון בשלטון המדינה במשך 29 שנים רצופות, מאז רצח ארלוזורוב ב־1933. כיושב־ראש הנהלת הסוכנות היהודית, ולאחר מכן כראש־הממשלה, ריכז בידיו סמכויות גוברות והולכות. קודמיו ומתחריו הלכו לעולמם בזה אחר זה — חיים ארלוזורוב, ברל כצנלסון, חיים וייצמן. עסקני מפא"י, שהיוו פעם הנהגה קולקטיבית יציבה, נפטרו אף הם (כמו אליעזר קפלן, דויד רמז, יוסף שפרינצק, אליהו גולומב) או איבדו את חשיבותם המדינית (כמו משה שרת, פנחס לבון).

כך, כתוצאה מאורך חייו ומכשרונו הפוליטי, נשאר בן־גוריון למעשה לבדו — „אחד בדורו". בעיני דור, „שלא ידע את יוסף", ירש בן־גוריון למפרע את כל ההישגים והזכויות של דור שלם של מנהיגים, מוייצמן ועד גולומב, ששמותיהם איבדו כל תוכן באוזני הדור הצעיר.

על כך נוספה העובדה כי בן־גוריון היה מצביא מלחמת תש"ח, וירש את כל ההישגים והזכויות של דור שלם של לוחמים, שעמד במיבחן ההיסטורי. גם בעמים אחרים קשה להתמודד עם מנהיג שהצטייד בהילת־הגיבורים של מנצח במלחמה. בן־גוריון המצביא, יוצר צה"ל, אף שאינו אלא אגדה, הנו אגדה רבת־כוח.

לפני שש שנים נשאלה אישיות מסויימת, הממלאה תפקיד מרכזי ביהדות העולמית, מדוע אינה לוקחת חלק בחיים המדיניים בארץ. ענה האיש: „כל עוד בן־גוריון נמצא בזירה, אין כל טעם להילחם. כל מלחמה ב־בן־גוריון היא דון־קישוטית. שורר קסאון גמור במערך הפוליטי. רק כאשר ייצא בן־גוריון מן הזירה, יתחילו העניינים לזוז מחדש. אז אשקול אם להיכנס למאבק הזה.

בשנה שעברה היה נדמה כאילו קביעה זו אינה נכונה. בפרשת לבון נחל בן־גוריון כשלונות ממאירים. הוא איבד לחלוטין את המוניטין של טכסיסן גאוני. אולם דוקא הפרשה הוכיחה כי גם בתנאים האידיאליים ביותר אי־אפשר לנצחו. לבון השתמט מן הקרב ברגע המכריע. כל ה„מועדונים" — הארבע והשש — התמוטטו בשעה שהיה צורך להקים ממשלה בלי בן־גוריון.

נסתבר כי איש אינו מוכן לקבל על עצמו — לבדו או במסגרת הנהגה קולקטיבית — את האחריות העצומה שבדגוריון הפקיע לעצמו במרוצת חשנים.

כיום מהוה בן־גוריון שליט־יחיד בכל עניין חשוב. הוא המחליט לבדו על מלחמה ושלום, על פעולות צבאיות, על התקשרויות מדיניות מרחיקות־לכת. אם שלטונו מורגש פחות בשטח הכלכלי — הרי זה רק מפני שהכלכלה משעממת אותו.

• אין יורש לשלטון־היחיד

ב רגע זה אין על הבמה המדינית אלטרנטיבה רצינית, ריאלית, לשלטון־היחיד של בן־גוריון. כל הדיבורים בשטח זה הם ריקים מתוכן, מליצות נבובות לסבר אוזני בוחרים. שום כוח במדינה אינו מתכונן ברצינות להפיל את שלטונו של בן־גוריון.

המאבק האמיתי, המתנהל כיום במדינה, הוא קרב־מאסף אופייני. מטרתו לעכב, עד כמה שאפשר, את ריכוז שלטון־היחיד של בן־גוריון, להאיט את התדרדרותו לתהום הרודנות, לחסום את עליית בני־חסותו האישיים. על רקע זה היתה לפרשת־לבון משמעות של ממש.

אולם ככל שהופך מנהיג פוליטי „אחד בדורו", ככל שהוא מרכז בידיו עוצמת־הכרעה רבה יותר, כן גדל החלל הריק שהוא משאיר אחריו ברידתו מן הבמה.

כאשר מת יוסף סטאלין, השאיר אחריו חור עצום, ועברו שנים לפני שנמצא לו יורש. ההיסטוריונים מאשימים את אוטו פון־ביסמארק, מייסד הרייך הגרמני השני, בכך שנטל לעצמו סמכות כה רבה, עד כי אי־אפשר היה למצוא לו ממלא מקום מתאים אחרי סילוקו, והדבר הביא לשואה של מלחמת־עולם.

טבעם של מנהיגים בלעדיים שאין הם אוהבים יורשי־עצר, מחשש פן יהפכו יורשים בעודם בחיים. דויד בן־גוריון הוא דוגמה קיצונית לכך. לא זה בלבד שחיסל במרוצת השנים את כל מתחריו הפוטנציאליים, אלא שהחליף לעתים קרובות גם את היורשים שבחר בעצמו. כך דחף הצידה את משה דיין, שנחשב פעם ליורשו המיועד, וטיפח לאחרונה את שמעון פרס. אם יאריך בן־גוריון ימים, אין זה מן הנמנע כי תבוא גם שעתו של פרס, וכי הזקן העקשן יעדיף על פניו צעיר חדש.

על כל פנים, דבר אחד ברור לגמרי: כאשר יירד בן־גוריון מן הבמה, לא יבוא במקומו אדם אחר. השינוי לא יצטמצם בהחלפת שליט־יחיד אחד במישנהו, וכוודאי אין להשוותו לחילופים רגילים של ראשי־ממשלות.

יהיה זה משבר מעמיק בצמרת המדינה. שלטון אחד ישבוק חיים, ובמקומו יצטרך לקום שלטון אחר, שיהיה גזור על פי אופיים ושיעור־קומתם של היורשים.

אין פירוש הדבר שחסרים במדינה מנהיגים הנושאים את עיניהם אל שלטון־יחיד. גם

במדינה

העם

מה טובו אוהליך

אחד הכשרונות הפוליטיים החשובים הוא הכשרון להוציא את העוקץ ממפלה.

בעבר הצטיינה ממשלת ישראל בכשרון זה יותר מאשר בכשרון לראות את הנולד. כך קרה לגבי מלחמת־השיחרור של קפרי־סין. הממשלה לא עשתה מאומה כדי לעזור ללוחמי־החופש באי השכן. להיפך — היא אירחה בארץ את החיילים הבריטיים, שביקשו להינפש בימי המאבק, ואת מפקדיהם. אולם ברגע שמלחמת־השיחרור ניצחה, וקפריסין זכתה בעצמאותה, מיהרה הממשלה לתקן את המעוות.

ואמנם הצליחה למעלה מן המשוער: על־ידי שורת מעשים נבונים, נרכשה ידידות השליטים החדשים. הגבול הרביעי של ישראל — גבול הים — נשאר פתוח.

מוטב מאוחר. השבוע נפתחה בפני ישראל הזדמנות קטנה, אך חשובה, לתקן במקצת את הנזק העצום שגרמה הממשלה למדינה על־ידי התייצבותה המוחלטת בצד תליני אלג'יריה. ארגון הסעד לפליטים של האו"ם פנה אל ישראל, ואל שאר חברות הנהלתו, בבקשה לספק לו אוהלים וסעד אחר, לשיקום פליטי אלג'יריה החוזרים ל־מולדתם.

אם תיענה ישראל במהירות ובנדיבות ל־פנייה זו, היא לא תתקן את הנזק שנגרם, לא תמחק במחי־יד מישקע של שנים. אולם יהיה זה מחוה שיעשה רושם עמוק בצרלם ובחוגי ממשלת אלג'יריה.

יהיה זה, מעל לכל, בטוי מאוחר — אך חשוב — לאהדה הסבעית אשר רוחשים הטובים באזרחי ישראל ללוחמי־השיחרור ב־אשר הם שם.

יחסים מרחביים

דו"ח סודי

טרם נשתתק הויכוח שעוררו בעולם דברי מוחמד בן־בלה והתגובות המסתייגות של ממשלת אלג'יריה החופשית (העולם הזה 1284), כאשר זכתה המדינה לאופנה חדשה: גורמים שונים ומשונים גילו כי היה להם מגע עם הפל"ן, ובזכות כך הצטרפו למקהלת המגיבים על דברי־הבלע.

בלטה בין אלה מפ"ם, שגילתה כי מרדכי אורן, אסיר פראג לשעבר, קיים מגע עם „אישיות מדרגה גבוהה" של הפל"ן בשוויץ, החליף עמה דעות בעניין יחסי ישראל־אלג'יריה. אורן, המשבח את יחס הנציג האלג'ירי לישראל, לא ניסה להסביר מדוע סירבה מפ"ם לאחר מכן להצטרף לוועד הישראלי למען אלג'יריה החופשית, וגם לא נקטה שום יוזמה נפרדת משלה בעניין זה.

בהגיבו על הודעת אורן, אמר דובר משרד־החוץ שלא ידע על מגע זה, אך שאין פסול בכך. לא איכפת למשרד־החוץ אם גופים „עולמיים", כמו הקונגרס היהודי העולמי או מפ"ם, מקיימים מגעים בחוץ־לארץ. הדובר לא הגיב על המגע היחיד שפורסם ברבים — המגע של שליחי הוועד למען אלג'יריה החופשית עם חברי הממשלה האלג'ירית הזמנית.

מעניין במיוחד היה הרמז ביחס למגע בין הפל"ן לבין הקונגרס היהודי העולמי. מגע זה לא פורסם עד כה ברבים. אין ספק כי דר' נחום גולדמן דיווח על כך למשרד־החוץ הישראלי. אך קשה אם הדיווח שלו הגיע לאותה מסקנה כמו הדיווח של הצד השני.

הדו"ח הזה נמצא מזה כמה חודשים בישראל. הוא לא הגיע אל משרד־החוץ, אלא נמצא בידי הוועד הישראלי למען אלג'יריה. נציג הפל"ן, שנפגש עם גולדמן, חיבר דו"ח רשמי זה למען הממשלה האלג'ירית בתוניס. הוא ראה חובה לעצמו להעביר העתק של הדו"ח הזה לידי הוועד הישראלי.

להלן הדו"ח המלא של נציג ה־פל"ן:

בדו"ח הקודם שלי, שהוקדש בעיקרו לצבודתי בחוגים מדיניים יהודיים באנגליה, הזכרתי את כוונתי לפגוש את דר' נחום גולדמן בשוויץ, בסוף חודש יולי. למעשה, התקיימה פגישה זו ב־16 באוגוסט זה.

אני מוצא לנכון להזכיר את הסיבות שדחפו אותי להבהיר לו את דעותי ולבקש תמיכה יהודית, שהיא בעלת חשיבות ראשונית למאבק האלג'ירי. בעולם היהודי, מייצג נחום גולדמן, זה מספר שנים, אלטרנטיבה למדיניות של בן־גוריון. משך זמן רב דגל גולדמן, כנשיא הקונגרס היהודי העולמי ו־

(המשך בעמוד 10)